

Aids achter de tralies

Reinout van Crevel

beeld: auteur

Vandaag bezoek ik *Banceuy prison*. Gevangenis- sen, drugsgebruik en hiv hebben in Indonesië alles met elkaar te maken. Immers, intraveneus drugsgebruik, de belangrijkste risicofactor voor hiv-infectie, is illegaal in Indonesië, en op bezit van een kleine hoeveelheid heroïne, marihuana of het populaire *shabu-shabu* (methamfetamine) staan lange gevangenisstraffen.

Een kwart of meer van de jonge Indonesische drugsgebruikers zat daarom de afgelopen jaren wel eens in de gevangenis. Naar schatting de helft van hen is hiv-geïnfecteerd, en met regelmaat zouden er gedetineerden aan aids overlijden. Intraveneus drugsgebruik in de gevangenis is Russische roulette: zoals op veel plekken in de wereld zijn drugs er makkelijker te krijgen dan schone naalden.

Impact (Integrated Management for Prevention Control and Treatment of HIV-AIDS), een universitair samenwerkingsverband in West-Java, is daarom ook in de gevangenis actief. *Banceuy prison* heeft een capaciteit voor 450 gevangenen, maar soms zitten er wel meer dan 1000. 's Nachts liggen ze als sardientjes in een blik, met soms wel veertien tot vijftien man in een ruimte bedoeld voor zes. Bij aanvang van Impact in 2007 was de geneeskundige zorg, net als in andere gevangenis- sen in Indonesië, minimaal. Hiv werd aan lokale ngo's (non-gouvernementele organisaties) overgela-

ten. *Outreach workers* verzorgden *voluntary counseling*, hiv-tests en incidenteel hiv-medicatie.

De internist Bacht Alisjahbana, die twee jaar geleden in Nijmegen promoveerde, is een spil in Impact in Bandung. Wat onder zijn leiding in twee jaar in deze gevangenis is bereikt, is heel bijzonder. Het ontbrak voordien niet alleen aan adequate zorg, maar er heerste in de gevangenis rond hiv ook een enorm stigma en wantrouwen, zowel onder gevangenen als onder de staf. Eerst werd het vertrouwen van de staf gewonnen, onder andere door aandacht voor mogelijke beroepsrisico's. Verder werden afspraken gemaakt met het lokale ziekenhuis over bloedonderzoek en tijdelijke opname van doodzieke gevangenen in het ziekenhuis, en wekelijks bezoeken van specialisten aan de gevangenis.

Verbetering van algemene gezondheidszorg was de ingang voor interventies gericht op hiv en drugsgebruik. Na zorgvuldige voorbereiding, met name om de privacy van gevangenen te beschermen, werd de gezondheidsscreening van inkomende gevangenen uitgebreid met een interview en hiv-counseling. Nu stemt 95 procent van de gedetineerden in met een hiv-test en zijn inmiddels bijna 1000 van hen getest.

De gevangenen spelen zelf ook een voorname rol. Intraveneus drugsgebruik in Indonesië was aanvankelijk vooral een probleem van hoogopgeleide

De jaarlijkse voetbalwedstrijd van gedetineerden en gevangenispersoneel (wit) tegen medici van hiv-project Impact (oranje) eindigde in 3-0. Auteur Reinout van Crevel zit op de voorste rij, met bal.

Hiv-spreekuur in het Hasan Sadikin hospital in Bandung, West-Java.

Wat zeg je als je celmaten niet willen dat je met hen het slaapverblijf deelt?

rijke jongeren. David is zo'n jongen. Hij studeerde psychologie in Melbourne, waar hij met heroïne begon. Hij werd vanuit een gevangenis in Jakarta overgeplaatst naar *Banceuy prison* waar hij werd ondersteund bij *peer-support*. Met een klein groepje andere hiv-seropositieven kwam hij wekelijks samen om ervaringen uit te wisselen. Bijvoorbeeld: wat zeg je als je celmaten niet willen dat je met

hen het slaapverblijf deelt? Hij is een kleurrijke jongen: hij kan prachtig zingen, onder zijn alter ego 'Davina' treedt hij (als hij vrij is) op als travestiet. Hij begon met antiretrovirale therapie en maakte het prima. Afgelopen kerst (David is ook nog christen; hij behoort wel zo'n beetje

tot alle minderheidsgroepen in Indonesië) kwam hij vrij. Andere gedetineerden die met hiv-behandeling startten, zitten nog. Ieder van hen wijst een medegevangene aan als buddy, ter ondersteuning bij de inname van medicatie en andere zaken. De resultaten zijn buitengewoon goed, zowel klinisch als virologisch.

Jaarlijks voetbalt Impact tegen het personeel en de gevangenen. Voor de wedstrijd stelt één van hen zich lachend voor. 'Masih ingat (remember me)? I am Steven Johnson!' Inderdaad, hij lag recentelijk met een ernstige overgevoeligheidsreactie op nevirapine (Viramune) in het ziekenhuis. Nu maakt hij het goed en moedigt hij zijn maten aan. Zoals het in een jongensboek hoort, winnen de gevangenen ook dit jaar: 3-0. De gevangenisdirecteur, een inspirerende man, komt ook even kijken. Met zijn hulp wordt wat hier is opgebouwd, hopelijk nationaal beleid.

Impact (Integrated Management for Prevention Control and Treatment of HIV-AIDS), is een universitair samenwerkingsverband van Nijmegen, Maastricht, Rotterdam en Antwerpen.

veldwerk

Van bijstand naar fundraising

U heeft er één of kent het fenomeen wel: een stichting tot bijstand, een steunstichting of een stichting vrienden van... Veel zorgorganisaties hebben vanuit het verleden zo'n stichting waar via nonnen of andere betrokken charitatieve organisaties geld en nalatenschap zijn ingezameld voor een zorginstelling.

De inzamelingsvorm is nu veranderd, moderner geworden. Patiëntverenigingen zoals Pink Ribbon hebben wellicht daarbij de toon gezet en voeren openlijk glossy en glamourachtige campagnes voor hun goede doel. Gevolgd door notarissen – 'schenk uw nalatenschap aan een goed doel' – en zorginstellingen die via een loterij geld inzamelen om mooie nieuwe voorzieningen te bouwen.

Dus toen ik afgelopen week samen met mijn kinderartsen en clustermanager vertegenwoordigers van een schenkende stichting ontving om hen te laten zien wat we met hun donatie voor onze kinderen hebben kunnen doen, en we allen aan een sober glaasje wijn en enkele lekkere hapjes zaten (niet super glamourachtig maar zeker intiem en oprecht), bedachten we dat we nu echt de omslag zouden moeten maken van af en toe een schenking naar professionele fundraising. Tikje Amerikaans wellicht, maar het versterkt vaak het gevoel van eigenaarschap bij inwoners uit de directe regio van een instelling: 'het ziekenhuis is van ons allemaal'. Natuurlijk is het zoeken naar een gepaste manier, zonder goedkoop te worden. Aan de hand van de praktijk kunnen we echter best wat verder gaan dan we misschien denken. Want waar anno 2009 het woord 'bijstand' de associatie 'afhankelijkheid van de goodwill van anderen' oproept, geldt voor 'fundraising' de connotatie 'op een ludieke manier extraatjes mogelijk maken'. En daar is niets mis mee.

Claudia Zuiderwijk,
ziekenhuisbestuurder